
TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HOÁ HÀ NỘI
KHOA VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

TẬP QUÁN CƯỜI XIN TRUYỀN THỐNG
CỦA NGƯỜI KHƠ MÚ XÃ TÀ CẠ, HUYỆN KỲ SƠN, TỈNH NGHỆ AN
VÀ ẢNH HƯỞNG CỦA NÓ TỚI VIỆC XÂY DỰNG ĐỜI SỐNG
VĂN HOÁ MỚI HIỆN NAY

KHOÁ LUẬN TỐT NGHIỆP CỬ NHÂN VĂN HOÁ
CHUYÊN NGÀNH VĂN HOÁ DÂN TỘC THIỂU SỐ

Sinh viên thực hiện: **Lê Thị Hoa, VHDT 10A**

Hướng dẫn khoa học: **Th.s Hoàng Văn Hùng**

HÀ NỘI, 5 – 2008

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành khoá luận này em xin cảm ơn Th.s Hoàng Văn Hùng, cùng với sự giúp đỡ, đóng góp ý kiến nhiệt tình của các thầy cô giáo và bạn bè trong khoa văn hoá dân tộc, xin cảm ơn trung tâm thư viện trường Đại học Văn hóa Hà Nội, trung tâm Văn hoá Thông tin – Trung tâm Thư viện huyện Kỳ Sơn đã tạo điều kiện cho em thu thập tài liệu nghiên cứu. Cảm ơn bà con đồng bào Khơ mú ở xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An đã cung cấp những thông tin, tư liệu cần thiết cho em nghiên cứu phục vụ đề tài này.

Với thời gian và năng lực có hạn nên không thể tránh khỏi những thiếu sót trong lúc thực hiện đề tài, rất mong được các thầy, các cô và các bạn đóng góp ý kiến giúp em hoàn thành tốt bài khoá luận này.

Em xin chân thành cảm ơn!

Hà Nội, tháng 5 năm 2008

Sinh viên: Lê Thị Hoa

MỤC LỤC

Phân mở đầu.....	1
1. Lý do chọn đề tài.....	1
2. Mục đích nghiên cứu.....	2
3. Đối tượng nghiên cứu và phạm vi nghiên cứu.....	2
4. Phương pháp nghiên cứu.....	2
5. Lịch sử nghiên cứu của vấn đề.....	2
6. Nguồn tư liệu	3
7. Đóng góp khoa học của khoá luận.....	3
8. Bố cục khoá luận	3
Chương 1: Khái quát đặc điểm tự nhiên, kinh tế, xã hội của xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An	
1.1.Đặc điểm tự nhiên:	5
1.1.1. Vị trí địa lý.....	5
1.1.2. Địa hình	5
1.1.3. Khí hậu	6
1.1.4. Đất đai	6
1.1.5. Mạng lưới sông ngòi	7
1.1.6. Thảm thực vật và hệ động vật	7
1.2. Đặc điểm kinh tế truyền thống:.....	8
1.2.1. Nông nghiệp:	8
1.2.2. Nghề thủ công truyền thống	11
1.2.3. Hái lượm, săn bắt	11
1.2.4. Hoạt động buôn bán và các hoạt động dịch vụ khác	12
1.3. Đặc điểm xã hội	13
1.3.1. Dân cư, dân tộc	13
1.3.2 Khái quát về người Khơ mú ở xã Tà Cạ - Kỳ Sơn - Nghệ An	13

1.3.2.1 Lịch sử tộc người	13
1.3.2.2. Đặc điểm cư trú	15
1.3.2.3. Cộng đồng và quan hệ làng xã	15
1.3.2.4. Các giá trị văn hoá truyền thống	18
Chương 2: Tập quán cưới xin của người Kơ mú xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An	
2.1. Quan niệm chung về hôn nhân	26
2.2. Các quy tắc trong hôn nhân.....	27
2.2.1. Ngoại hôn.....	27
2.2.2. Hôn nhân một vợ một chồng.....	29
2.2.3. Cư trú sau hôn nhân	30
2.3. Tiêu chuẩn trong hôn nhân.....	31
2.3.1. Tiêu chuẩn để chọn người vợ tốt.....	31
2.3.2. Tiêu chuẩn để chọn người chồng tốt.....	32
2.4. Quá trình dẫn tới hôn nhân.....	33
2.4.1. Độ tuổi kết hôn	33
2.4.2. Quá trình tìm hiểu dẫn tới hôn nhân	33
2.5. Một số luật tục của người Kơ mú xã Tà Cạ - kỳ Sơn trong quá trình tổ chức lễ cưới	34
2.6. Các nghi lễ trong cưới xin:	35
2.6.1. Lễ ăn hỏi.....	35
2.6.2. Lễ cưới nhỏ	38
2.6.3. Lễ cưới lớn (chính thức)	40
2.7. Tập tục sau ngày cưới.....	54
2.7.1. Lễ lại mặt.....	54
2.7.2. Tục con rể đối với gia đình bố mẹ vợ.....	55
2.7.3. Tục con dâu ở nhà chồng.....	56
2.8. Các trường hợp hôn nhân đặc biệt	56
2.9. Lễ cưới hiện nay của người Kơ mú xã Tà Cạ	57

2.10. So sánh tục cưới xin của người Khơ mú xã Tà Cạ với một số dân tộc khác trong huyện Kỳ Sơn.....	58
--	----

Chương 3: Những ảnh hưởng của tục cưới xin truyền thống của người Khơ mú xã Tà Cạ tới việc xây dựng đời sống văn hoá mới hiện nay của đồng bào, một số nhận xét và kiến nghị

3.1. Một số tiêu chí xây dựng đời sống văn hoá mới hiện nay ở xã Tà Cạ.....	61
3.2. Những ảnh hưởng của cưới xin truyền thống tới xây dựng đời sống văn hoá mới.....	62
3.3. Một số nhận xét và kiến nghị giải pháp về tục cưới xin truyền thống của người Khơ mú xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An	
3.3.1. Những nét đẹp trong cưới xin cần giữ gìn và phát huy.....	67
3.3.2. Những tập tục cần khắc phục.....	68
3.3.3. Phương hướng giữ gìn và phát huy nét đẹp trong hôn nhân của người Khơ mú Tà Cạ.....	68
3.3.4. Một số giải pháp nhằm bảo tồn, phát huy nét đẹp và khắc phục những tập tục lạc hậu trong hôn nhân của người Khơ mú xã Tà Cạ	71
KẾT LUẬN	75
TÀI LIỆU THAM KHẢO	78

PHỤ LỤC

- Danh sách những người cung cấp tư liệu
- Bản đồ tỉnh Nghệ An, huyện Kỳ Sơn, xã Tà Cạ
- Ảnh minh hoạ

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việt Nam là một quốc gia đa dân tộc, 54 dân tộc anh em cùng chung sống với những nét văn hoá đặc trưng tạo nên một nền văn hoá phong phú, đa dạng đậm đà bản sắc dân tộc. Một trong những nét văn hoá đặc trưng, tiêu biểu của các dân tộc đó là tập quán cưới xin. Nó thuộc về hạnh phúc của công dân, thuộc về nếp sống xã hội được mọi ngành, mọi người, mọi gia đình, mọi lứa tuổi quan tâm xây dựng thành phong tục tập quán tốt đẹp của dân tộc.

Cưới xin chiếm một vị trí vô cùng quan trọng trong đời sống văn hoá của người Việt Nam nói chung và của từng dân tộc nói riêng. Việc cưới xin đã trở thành tục lệ từ bao đời nay, nó là sự tiếp nối từ thế hệ này đến thế hệ khác tạo nên dòng chảy liên tục trong đời sống con người.

Lễ cưới từ xưa đến nay vẫn là một nghi lễ tốt đẹp trong đời sống của tất cả mọi người ở khắp nơi trên đất nước. Nó không chỉ gắn với đời sống tâm linh mà còn đánh dấu một sự kiện quan trọng trong bước đường đời của mỗi con người. Là sinh viên khoa văn hoá dân tộc, một nhà quản lý văn hoá của các dân tộc thiểu số trong tương lai tôi cũng rất quan tâm tới tập quán cưới xin của các dân tộc thiểu số ở Việt Nam. Đến với đám cưới ta có thể thấy được rất nhiều nét văn hoá tiêu biểu, đặc trưng của các dân tộc. Qua thực tế và qua các kiến thức đã đọc, đã học tôi đã biết được khá nhiều đám cưới của nhiều dân tộc ở trong huyện, các huyện lân cận như Tương Dương, Kỳ Sơn,... và một số vùng khác. Trong đó tôi đặc biệt quan tâm tới đám cưới của người Khơ mú ở xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, Tỉnh Nghệ An, đây là một phong tục tập quán tốt đẹp và có nhiều điều đặc biệt cần được tìm hiểu, nghiên cứu và làm sáng tỏ.

Trước đây đã có nhiều học giả quan tâm đến văn hoá của người Khơ mú nói chung và đám cưới nói riêng. Tuy nhiên họ chỉ mới dừng lại ở khái quát chưa thực sự nghiên cứu sâu vào vấn đề này.

Chính vì những lý do trên tôi lựa chọn đề tài “ *Tập quán cưới xin truyền thống của người Khơ mú ở xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An và ảnh hưởng*

của nó tới xây dựng đời sống văn hoá mới hiện nay” để làm khoá luận tốt nghiệp đại học của mình.

2. Mục đích nghiên cứu

Mục đích của khoá luận là tập trung tìm hiểu các nghi thức, luật tục, hiểu được các giá trị tinh thần của lễ cưới người Khơ mú ở xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An. Từ đó thấy được sự biến đổi trong đám cưới cổ truyền và đám cưới hiện nay, thấy được những ảnh hưởng của nó tới việc xây dựng đời sống văn hoá mới hiện nay của bà con ở xã Tà Cạ. Qua đây biết được những tồn tại từ đó góp phần bảo tồn và phát huy những nét đẹp trong đám cưới của người Khơ mú xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An, góp phần làm giàu cho văn hoá Việt Nam.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

- Đối tượng nghiên cứu là đám cưới của người Khơ mú ở xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An. Khoá luận chỉ xoay quanh vấn đề tục cưới xin, những nghi lễ trong cưới xin, những biến đổi của nó trong đời sống hiện nay và ảnh hưởng của nó tới việc xây dựng đời sống văn hoá mới hiện nay của bà con trong xã Tà Cạ.

- Phạm vi nghiên cứu:

+ Về thời gian: Là từ xưa tới nay

+ Về không gian: Tại xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An

4. Phương pháp nghiên cứu

- Sử dụng các phương pháp khảo sát, điền dã dân tộc học, phỏng vấn, thu thập thông tin bằng bảng hỏi, ...

- Phân tích, mô tả, tổng hợp và hệ thống hoá các công trình liên quan của các tác giả đi trước, dùng phương pháp so sánh để đối chiếu với các tài liệu điền dã trên thực địa, từ đó rút ra điểm riêng và điểm chung.

5. Lịch sử nghiên cứu của vấn đề

Từ trước tới nay nghiên cứu về người Khơ mú đã có rất nhiều nhà khoa học, nhiều nhà dân tộc học đã đi điền dã, sưu tầm viết về người Khơ mú như cuốn *Đặc trưng văn hoá và truyền thống cách mạng các dân tộc ở Kỳ Sơn* -

Nghệ An của nhóm tác giả Chăm Trọng, Trần Thất Chung, Phạm Quang Hoan, Moong Văn Nghệ, Cao Tiến Tấn, Nguyễn Ngọc Hanh, xuất bản năm 1995; *Cuốn Văn hoá vật chất của người Khơ mú* của Trần Thất Chung, xuất bản năm 2005; *Cuốn người Khơ mú của Chu Thái Sơn*, xuất bản năm 2006 và một số sách báo Trung ương, địa phương viết về người Khơ mú trong đó cũng có đề cập tới tập quán cưới xin của người Khơ mú. Những Kết quả thành công đó của các tác giả đi trước rất đáng trân trọng và nghi nhận. Nhìn chung các công trình nghiên cứu đó đã đi vào các lĩnh vực cụ thể của đời sống văn hoá – xã hội, phong tục tập quán của tộc người, cũng có những công trình còn dừng lại ở sự khái quát những nét đại cương.

Tìm hiểu về tập quán cưới xin truyền thống của người Khơ mú ở xã Tà Cạ góp thêm một phần nào đó làm cho các tác phẩm viết về dân tộc Khơ mú đầy đủ hơn.

6. Nguồn tư liệu

Nguồn tư liệu nghiên cứu chủ yếu của khoá luận là tài liệu mà bản thân đã điền dã, sưu tầm ở xã Tà Cạ - Kỳ Sơn - Nghệ An và các xã lân cận ở huyện Kỳ Sơn.

Ngoài ra còn sử dụng tư liệu trong các công trình nghiên cứu, các báo, các tạp chí dân tộc học, văn hoá dân gian khác.

7. Đóng góp khoa học của khoá luận

- Đóng góp thêm tư liệu nghiên cứu về lễ cưới của người Khơ mú ở huyện Kỳ Sơn, Tỉnh Nghệ An.

- Đưa ra ý kiến nhằm giữ gìn và phát huy các giá trị văn hoá tốt đẹp trong lễ cưới của người Khơ mú, từ đó có thể áp dụng vào thực tế để góp phần xây dựng văn hoá tộc người độc đáo và đậm đà bản sắc văn hoá dân tộc.

8. Bố cục khoá luận

Ngoài lời mở đầu, kết luận nội dung chính của khoá luận được chia làm ba chương:

Chương 1: Khái quát đặc điểm tự nhiên, kinh tế, xã hội của xã Tà Cạ, huyện Kỳ Sơn, tỉnh Nghệ An.

Chương 2: Tập quán cưới xin truyền thống của người Khơ mú xã Tà Cạ - Kỳ Sơn - Nghệ An.

Chương 3: Những ảnh hưởng của tục cưới xin truyền thống của người Khơ mú xã Tà Cạ tới xây dựng đời sống văn hoá mới hiện nay, một số nhận xét và kiến nghị.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vi Văn An, *góp thêm tư liệu về tên gọi và lịch sử cư trú của các nhóm Thái vùng đường 7 tỉnh Nghệ An*, Tạp chí dân tộc học, 1993.
2. Đào Duy Anh, *Việt nam văn hoá sử cương*, NXB Tp Hồ Chí Minh, 1992.
3. Hoàng Hữu Bình, *các tộc người ở miền núi phía bắc Việt Nam và môi trường*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1998.
4. Trần Bình, *Nghề đan lát của người khơ Mú ở Tây Bắc*, Tạp chí dân tộc học, 1995.
5. Hà Văn Cận, *Phong tục cưới gả Việt Nam*, NXB Hội Nhà Văn Việt Nam, 1992.
6. Nguyễn Từ Chi, *Góp phần nghiên cứu văn hoá tộc người*, NXB Văn hoá thông tin, Hà Nội, 1996.
7. Nguyễn Đồng Chi, *Món ăn dân gian nghệ tĩnh*, Tạp chí văn hoá dân gian, 1983.
8. Trần Thất Chung, *Văn hoá vật chất của người Khơ mú*, NXBHà Nội, 2005.
9. Phan Hữu Dật, *Hôn nhân và gia và gia đình ở nước ta (chương 3) trong cuốn vấn đề và chính sách dân tộc của Đảng và nước ta*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
10. Phan Hữu Dật, *một số vấn đề dân tộc học Việt Nam*, NXB Đại học quốc gia, Hà Nội, 1998.
11. Khổng Diễm, *Dân số và dân số tộc người ở Việt Nam*, NXB Khoa học xã hội, Hà nội, 1995.
12. Khổng Diễm, *Dân tộc khơ mú ở Việt Nam*, NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội, 1999.
13. Khổng Diễm (chủ biên), *Những đặc điểm kinh tế - xã hội các dân tộc miền núi phía bắc*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1999.
14. Ngô Văn Doanh – Vũ Quang Thiện (sưu tầm), *Phong tục các dân tộc Đông Nam Á*, NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội, 1997.

15. Bé Viết Đăng (chủ biên), *Các dân tộc trong sự phát triển kinh tế xã hội ở miền núi*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1996.
16. Bé Viết Đăng, *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía bắc)*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1984.
17. Mạc Đường, *Các dân tộc miền núi phía bắc trung bộ*, NXB Hà nội, 1964.
18. Minh Viết Giao, *Địa chí huyện Tương Dương*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 2003.
19. Lê Như Hoa, *Phát huy bản sắc văn hoá Việt Nam trong bối cảnh công nghiệp hoá - hiện đại hoá*, NXB Văn hóa thông tin, Hà Nội, 1996.
20. Lê Như Hoa (chủ biên), *Văn hoá ứng xử các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hoá thông tin, Hà Nội, 2002.
21. phạm Công Hoan, *Phương pháp đồng đại và lịch đại trong nghiên cứu dân tộc học*, Tạp chí dân tộc học, 1986.
22. Phan kim huê (chủ biên), *Lễ tục Việt Nam xưa và nay*, NXB Thanh Niên, Hà Nội, 2000.
23. Nguyễn Đình Lộc, *Các dân tộc thiểu số ở Nghệ An*, NXB Nghệ An, 1993.
24. Đặng Văn Lung, *Phong tục tập quán các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội, 1997.
25. Nguyễn Đình Lợi, *Tổng mục lục 20 năm tạp chí dân tộc học (1974 - 1994)*, Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn quốc gia, 1994.
26. *Các Mác. ph. Ăng – ghen. Toàn tập, tập 19*, NXB chính trị quốc gia, Hà Nội, 1975.
27. Hoàng Thị Moong – Ma Thị Tiên, *Trang trí dân tộc thiểu số*, NXB văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1994.
28. Moong Văn Nghệ. *Bốn mươi năm đổi mới của người Khơ mú*, Ban thường vụ huyện uỷ Kỳ Sơn, Nghệ An, 1984.
29. Chu Thái Sơn (chủ biên), *Người Khơ mú*, NXB Trẻ, TP Hồ Chí Minh, 2006.

30. Lê Ngọc Thắng – Lâm Bá Nam, *Bản sắc văn hoá các dân tộc Việt Nam*, NXB Văn hoá dân tộc, Hà Nội, 1990.
31. Nguyễn Duy Thiệu, *Cấu trúc tộc người ở Lào*, NXB Khoa học xã hội, Hà Nội, 1996.
32. Nguyễn Khắc Tụng, *Về văn hoá vật chất của các dân tộc nước ta trước công cuộc đổi mới hiện nay*, Tạp chí dân tộc học, 1994.
33. Nguyễn Khắc Tụng, *Nhà ở cổ truyền các dân tộc Việt Nam*, NXB xây dựng, Hà nội, 1963.
34. Vương Hoàng Tuyên, *Các dân tộc nguồn gốc Nam Á ở miền Bắc Việt Nam*, NXB Hà Nội, 1963.
35. Đặng Nghiêm Vạn, *Huyền thoại về nguồn gốc các tộc người*, NXB Văn hoá dân gian, Hà Nội, 1991 (số 2).
36. Luật hôn nhân và gia đình, 1986, (bộ luật bổ sung, 1999).
37. Nhiều tác giả, *Đặc trưng văn hoá và truyền thống cách mạng các dân tộc ở Kỳ Sơn - Nghệ An*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1995.
38. *Nghi thức cưới hỏi*, NXB cục văn hóa quần chúng, Hà Nội, 1987.
39. *Việt Nam hình ảnh cộng đồng 54 dân tộc*, Thông tấn xã Việt nam, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội, 1998.
40. Viện dân tộc học, *Các dân tộc ít người ở Việt Nam*, NXB Khoa học xã hội, 1978.